

Asia	Tekijänoikeus tietokoneohjelmaan
Hakija	Helsingin poliisilaitos
Annettu	30.1.2013
Tiivistelmä	<i>Tietokoneohjelman lähdekoodi oli itsenäinen ja omaperäinen ja siten tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisesti suojattu teos. Tietokoneohjelmien lähdekoodit olivat osittain identtisiä. Kysymyksessä myös avoimen lähdekoodin hyödyntäminen.</i>

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija pyytää 10.11.2011 saapuneella lausuntopyynnöllä tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa tekijänoikeuslain soveltamisesta lausuntopyynnössä tarkoitettuihin tietokoneohjelmiin.

Lausuntopyyntö liittyy hakijan tutkittavana olevaan tekijänoikeusrikokseen, jossa tutkintapyynnön tekijänä on I, joka osti 8.8.2008 allekirjoitetulla kauppakirjalla C:n konkurssipesästä rajoittamattomat omistus-, tekijän- ja muut oikeudet C:n ohjelmistotuotteisiin valmiine ohjelmistokappaleineen mukaan lukien lähdekoodit. C asetettiin konkurssiin 31.10.2007 ja pesäluettelon on allekirjoittanut K. Pesäluettelossa on salattu C:n ohjelmisto-omaisuus. K perusti pian C:n konkurssin jälkeen SS -nimisen yhtiön. Hakijan mukaan on syytä epäillä, että SS loukkaa I:n oikeutta heidän C:n konkurssipesästä ostamiinsa ohjelmistotuotteisiin kehittämällä ja myymällä konkurssimenettelyssä salattua ohjelmisto-omaisuutta.

Hakija on esittänyt lausuntopyynnössään kymmenen kysymystä:

- 1. Täyttävätkö asianomistajan tuotealusta ja siitä ulossaatavat tuoteversiot teostason?*
- 2. Täyttävätkö rikoksesta epäillyn tuotealusta ja siitä ulossaatavat tuoteversiot teostason?*
- 3. Ovatko kyseessä samat tuotealustat ja siitä ulossaatavat tuoteversiot vai täysin itsenäiset teokset?*
- 4. Onko rikoksesta epäillyn tuotealusta riippuvainen asianomistajan konkurssipesästä ostamasta tuotealustasta?*
- 5. Onko rikoksesta epäillyn tuotealusta voitu tehdä ilman alkuperäistä, konkurssipesään kuuluvaa tuotealustaa?*
- 6. Mikäli asianomistajan ja rikoksesta epäillyn tuotealustat ovat samanlaisia, johtuuko se siitä, että niiden osat ovat peräisin samasta lähdekoodista?*

7. *Onko rikoksesta epäillyn tuotealustan kehittäminen ollut mahdollista käyttämättä alkuperäistä lähdekoodia?*
8. *Muuttaako avoin lähdekoodi teostasoa ja ovat rikoksesta epäiltyjen tuotealusta ja siitä ulossaatavat tuoteversiot riittävän omaperäisiä?*
9. *Mikä on avoimen lähdekoodin vaikutus taloudellisiin oikeuksiin?*
10. *Muuttaako avoin lähdekoodi tilannetta, että avoimeen lähdekoodiin perustuvat ohjelmistot ovat kaikkien vapaasti käytettävissä?*

ASiantuntijalausunto Tekijänoikeusneuvostolle

Tekijänoikeusneuvosto pyysi Tietotekniikan tutkimuslaitoksessa (HIIT) työskentelevän dosentti, tekniikan tohtori, oikeustieteen kandidaatti Olli Pitkäseltä asiantuntijalausunnan lausuntopyynnön kohteena olevien tietokoneohjelmien lähdekoodista. Tekijänoikeusneuvoston sihteerin pyynnöstä asiantuntija on lisäksi myöhemmin tarkentanut vastauksiaan.

Asiantuntija on todennut seuraavaa:

Menetelmä

Arviointi perustuu toimitetun materiaalin analyysiin. Hakija ei ole selvästi yksilöinyt, mitä on mahdollisesti kopioitu. Lausuntopyynnön kohteena on hyvin suuri määrä tietokoneohjelmistojen ohjelmakoodia. C:n ohjelmistot oli tutkintapyynnön mukaan poistettu C:n palvelimilta, mutta ne saatiin myöhemmin palautettua konkurssipesän hallussa olleilta varmistusnauhoilta. Mukana ei ole suoraan ohjelmiston lähdekielisiä tiedostoja, vaan ohjelmiston kehityksessä käytetyn versionhallintajärjestelmän tietovarastokopio (repository). Asiantuntijan mukaan versionhallinnasta tuli ulos 625 267 tiedostoa ja niiden koko oli yhteensä noin 7,5 gigatavua. SS:n ohjelmisto oli saatavilla valmiiksi lähdekielisenä. Siinäkin oli kuitenkin yhteensä 11 687 tiedostoa ja noin 1,3 gigatavua.

Versionhallintajärjestelmä pitää kirjaa lähdekielisiin ohjelmatiedostoihin ja muihin kehitystyön kannalta tarpeellisiin tiedostoihin kehitystyön aikana tehdyistä muutoksista. Asiantuntijan mukaan lähdekoodi pyritään pitämään keskitetyssä versionhallinnassa, jossa kaikki kehitystyöhön osallistuvat ohjelmoijat pääsevät siihen käsiksi ja saavat hallitusti sitä muuttaa. Versionhallinnassa voidaan määrittää tietty versio ohjelmasta koostuvaksi tiettyjen tiedostojen tietyistä versioista ja kehittää eri versioita yhtä aikaa.

Tietovarastoon oli talletettu jatkuvasti väliversioita eri tiedostoista. Versionhallin-

tajärjestelmän avulla niistä pystyttiin tuottamaan suuria määriä sekä ajallisesti peräkkäisiä että eri tarkoituksia varten rinnakkaisia versioita ohjelmistokokonaisuudesta. Versionhallintajärjestelmästä on mahdollista ottaa ulos (check out) sinne tallennetut lähdekieliset tiedostot. Koska ei ollut tiedossa, mistä versioista kopiointi oli mahdollisesti tapahtunut, asiantuntija otti ulos kaikkien rinnakkaisten versioiden ajallisesti uusimmat versiot. Käsiteltäviä tiedostoja tuli ulos 625 267 kappaletta ja niiden koko oli yhteensä 7,5 gigatavua.

Asiantuntijan mukaan tietovarastossa oli huomattavia päällekkäisyyksiä. Näin olen näistä yli puolesta miljoonasta tiedostosta huomattava osa oli toistensa kopioita tai poikkesi toisistaan vain vähän. Lisäksi joukossa oli esimerkiksi dokumentaatiota ja käyttöliittymän kuvatiedostoja. Kaikkia tiedostoja ei olisi tarvittu ohjelmistojen samankaltaisuuden selvittämiseksi. Koska ei ollut kuitenkaan tiedossa, mistä tiedostoista mahdollinen kopiointi oli tapahtunut, asiantuntija kävi läpi kaikki tiedostot ja vertasi niitä SS:n ohjelmistokokonaisuuteen.

Asiantuntija käytti menetelmää, jossa ensin useiden eri tietokoneohjelmien avulla seulottiin tiedostomassasta esiin kohtia, jotka voisivat olla relevantteja. Tämän jälkeen hän luki ja vertaili näitä kohtia ja arvioi, kuinka samanlaisia ne ovat.

Ohjelmien teostaso

Ohjelmistot ovat hyvin laajoja. Niiden suunnitteluun ja toteuttamiseen on käytetty paljon ammattitaitoa, aikaa, työtä ja luovuutta. Ohjelmistoissa on osittain kyse erilaisten standardien, kuten digitaalitelevisiosignaalien, jakelutapojen (DVB) toteuttamisesta. Standardit rajoittavat vaihtoehtoja ohjelmistojen toteuttamisessa. Myös käytettävät ohjelmointikielet ja tekniset ympäristöt rajaavat vaihtoehtoja. Ohjelmoinnissa joudutaan kuitenkin tekemään lukuisia valintoja ja vaihtoehtojen määrä on yleensä lähes ääretön. Jos ohjelmisto annettaisiin kahden eri ammattitaitoisen ohjelmointiryhmän toteutettavaksi toisistaan riippumatta, on mahdotonta, että he päätyisivät ohjelmakoodin tasolla lähellekään samanlaisia lopputuloksia. Näin olen ohjelmistokokonaisuus on väistämättä siinä määrin itsenäinen ja omaperäinen, ettei kukaan muu olisi toteuttanut sitä riippumattomasti täysin samalla tavalla.

Mahdolliseen kopiointiin liittyvä analyysi

Asiantuntijan mukaan arvioitavana olevista ohjelmistokokonaisuuksista löytyvät samankaltaisuudet viittaavat siihen, että niitä ei ole toteutettu toisistaan riippumattomasti.

Asiantuntijalausunnossa nostetaan esiin samankaltaisuuksia. Ensimmäisessä esimerkissä kohdat ovat hyvin samanlaisia. Kaksi ohjelmoijaa ei sattumalta toteuttaisi koodia näin samalla tavalla toisistaan riippumatta. Edes sama ohjelmoija ei päätyisi näin samanlaiseen ratkaisuun, jos hän kirjoittaisi koodin myöhemmin uudes-

taan. Asiantuntija päätyy tähän lopputulokseen todettuaan, että käytetty ohjelmointikieli (tässä Java) määrittelee jossain määrin koodin ulkoasua ja rajoittaa ohjelmoijan tekemiä valintoja ja että tekninen ympäristö ja sovellusalue omalta osaltaan asettavat reunaehdot ohjelmoinnille.

Asiantuntijan mukaan ainoa selitys näiden koodiesimerkkien samanlaisuudelle on se, että ne on joko molemmat kopioitu samasta kolmannesta lähteestä tai sitten toinen näistä on kopioitu toisesta. Kopiointi on voinut tapahtua suoraan tai välillisesti jonkun toisen tiedoston tai ohjelmiston kautta. C:n ohjelmatiedoston alussa on lauseke © copyright 2003 C. SS:n tiedostossa ei ole mainintaa tekijänoikeudesta tai lähteestä.

Ohjelmistokokonaisuuden muissa tiedostoissa on jonkin verran kolmannelta osapuolelta kopioitua koodia. Tämä on tuotu selvästi esiin koodissa olevilla lähdeviittauksilla. Esimerkin tiedostoissa ei kuitenkaan ole viittauksia kolmannen osapuolen lähteisiin. Asiantuntija toteaa, että hänelle lausuntoa varten annetun aineiston perusteella ei näytä todennäköiseltä, että esimerkin molemmat koodit olisi kopioitu kolmannesta lähteestä. Näin ollen näyttää todennäköiseltä, että SS:n koodi on kopioitu C:n koodista ja sitä on muokattu vain hyvin vähän.

Seuraavaksi asiantuntija esittelee esimerkin tilanteesta, jossa koodit eroavat toisistaan hieman enemmän. Kyseisen esimerkin kahdessa rinnakkaisessa koodissa on huomattavia samankaltaisuuksia. Muun muassa kommentit ovat osittain sanasta sanaan samoja. Asiantuntija korostaa, että ohjelmakoodiin sijoitetut kommentit ovat vapaamuotoista tekstiä, ohjelmointikieli tai tekninen ympäristö eivät rajoita niitä mitenkään. Näin ollen on mahdollista, että kaksi ohjelmoijaa toisistaan riippumatta kirjoittaisi täysin samoja kommentteja koodinsa joukkoon. Ainoa selitys samoille kommentteille on, että ohjelmakoodit ovat riippuvaisia toisistaan. Asiantuntija esittelee kohtaa kummastakin tiedostosta ja toteaa, että ne ovat lähes samanlaisia, mutta eri järjestyksessä. Asiantuntijan mielestä on ilmeistä, että tiedostot eivät ole riippumattomia toisistaan. Tässäkin tapauksessa on todennäköistä, että SS:n koodi on kopioitu C:n koodista ja sitä on muokattu vain jonkin verran.

Käyttöohjeet ja tekniset esitteet

Lausuntopyyntöön liitteenä 4 oli myös ohjelmistokokonaisuuksiin liittyviä käyttöohjeita ja teknisiä esitteitä (data sheet). Käyttöohjeet ovat melko laajoja, itsenäisiä ja omaperäisiä. Niiden kirjoittamisessa on asiantuntijan mielestä tehty luovia valintoja. Asiantuntija kiinnitti huomiota SS:n ja C:n käyttöohjeiden huomattavaan samanlaisuuteen. Asiantuntijan esiin nostamassa esimerkissä teksti ja kuvat ovat lähes identtisiä. Hänen mielestään samanlaisuuteen ei olisi päädytty riippumattomasti.

Asiantuntijan yhteenveto

Asiantuntija korostaa, että molemmat ohjelmistokokonaisuudet ovat laajoja, itsenäisiä ja omaperäisiä. Standardit ja ohjelmointikielen sekä käytettävien teknologioiden ominaisuudet rajoittavat jossakin määrin luovia valintoja. Ohjelmistojen suunnittelussa ja toteutuksessa on kuitenkin tehty suuri määrä valintoja. Tämän johdosta asiantuntija toteaa, että kukaan muu ei olisi riippumattomasti päätenyt samaan lopputulokseen. C:n ja SS:n ohjelmistokokonaisuudet eivät ole toisistaan riippumattomia. Ne sisältävät huomattavan määrän täysin identtistä tai ainoastaan jonkin verran eroavaa ohjelmakoodia. Tämä voi asiantuntijan mielestä johtua siitä, että ne ovat peräisin samasta lähteestä. Samanlaisuus voi siis johtua siitä, että ohjelmistoihin on kopioitu huomattavia osia kolmannen osapuolen lähteestä tai siitä, että toiseen ohjelmistoon on kopioitu merkittävästi koodia toisesta ohjelmistosta.

Ohjelmistoissa on erikseen kerrottu, milloin niissä on käytetty kolmannen osapuolen koodia. Asiantuntija toteaa, että muilta osin materiaalin perusteella ei ole näyttöä siitä, että kyseessä olisi kolmannen osapuolen koodi. Täten ainoaksi vaihtoehdoksi jää, että SS:n ohjelmistoon on sisällytetty C:n koodia, jota on kyllä osittain huomattavastikin kehitetty eteenpäin. Osittain koodi on jäljellä muuttamattomana. Koska C:n ohjelmistokokonaisuus sisältää runsaasti luovia valintoja, samat toiminnallisuudet sisältävä ohjelmistokokonaisuus olisi ollut mahdollista kehittää myös itsenäisesti C:n ohjelmistoista riippumatta luovasti omaperäisiä valintoja tekemällä. Asiantuntijan mukaan näin ei ole kuitenkaan kaikilta osin tapahtunut, vaan SS:n kokonaisuus hyödyntää merkittävässä määrin C:n ohjelmistojen luovia ratkaisuja.

Asiantuntija ei ottanut lausunnossaan kantaa avoimen lähdekoodin käyttöön. Tekijänoikeusneuvoston sihteerin pyynnöstä asiantuntija on täydentänyt lausuntoaan 12.1.2012 seuraavasti:

Kummallakin puolella on käytetty esimerkiksi osia FFmpeg-nimisestä avoimen koodin ohjelmistosta (katso <http://ffmpeg.org/>). Samoin siellä on jonkin verran Apache-lisenssin alaista koodia. Asiantuntija ei kuitenkaan osannut eritellä, kuinka suuri osa koodista oli avointa lähdekoodia, todennäköisesti aika pieni.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa tehtyjen sopimusten sisältöön tai tulkintaan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. TekijäL 1 § sisältää esimerkkiluettelon tekijänoikeussuojaa saavista teostyypeistä. Pykälän 2 momentin mukaan tietokoneohjelmaa suojataan kirjallisena teoksena.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Suojan kohteena on se teoksen ilmenemismuoto, johon tekijä on omaperäisellä tavalla ajatuksensa saattanut. Tekijänoikeus ei suojaa ideoita, periaatteita tai tietoja.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyn rajoituksen, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. TekijäL 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinoilla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Säännöksen 2 momentin mukaan teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla älköönkä sitä myöskään saatettako yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

TekijäL 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen tässä muunnellussa muodossa. Myös muuntelijan suorituksen on suojaa saadaksesen osoitettava omaperäisyyttä. Muuntelijan tekijänoikeus muunnelmaan ei rajoita tekijänoikeutta alkuperäiseen teokseen. Lain 4 §:n 2 momentissa puolestaan säädetään, että jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.

Teos voidaan luoda myös useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden teki-

jöiden luovista panoksista muodostuva teos voi olla joko yhteis- teos tai yhteenliitetty teos. Yhteisteoksesta säädetään TekijäL:n 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeudenloukkauksen johdosta. Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden panokset kokonaisuudesta ovat toisistaan erotettavissa. Tällöin kukin tekijöistä määrää muista riippumatta omasta osuudestaan. TekijäL:ssa ei ole yhteen liitettyjä teoksia koskevaa erityissäännöstä. Kokoomateoksesta säädetään TekijäL:n 5§:ssä.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on 6 §:ssä tarkoitetusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Tietokoneohjelman tekijänoikeudesta

TekijäL:n lainvalmisteluaineistossa tietokoneohjelmaa on luonnehdittu siten, että se on tietojenkäsittelytehtävän esitys sarjana käskyjä, jotka tietokoneen keskussuoritin noutaa keskusmuistista ja suorittaa (Komiteanmietintö 1987:8, s. 41). Tietokoneohjelmaa voi luonnehtia joukoksi käskyjä, jotka saavat tietokoneen suorittamaan halutun toiminnan (Komiteanmietintö 1987:8, s. 50).

TekijäL:n soveltuminen tietokoneohjelmiin vahvistettiin 16.1.1991 voimaan tulleella lainmuutoksella (34/1991). TekijäL:iin säädettiin tuolloin tietokoneohjelmia koskevat nimenomaiset säännökset. Tietokoneohjelman oikeudellista suojaa on yhtenäistetty Euroopan yhteisöjen neuvoston 14.5.1991 antamalla direktiivillä (91/250/ETY) tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta (jäljempänä direktiivi). TekijäL:n säännökset tarkistettiin direktiivin mukaisiksi 1.1.1994 voimaan tulleella lainmuutoksella (418/1993), joka perustui hallituksen esitykseen 211/1992 vp.

Direktiivissä tietokoneohjelmalla tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa ohjelmaa, laitteistoon sisältyvät ohjelmat mukaan lukien. Käsite sisältää myös tietokoneohjelman kehittämiseen tähtäävän valmistelevan suunnittelutyön, jos valmisteleva työ on luonteeltaan sellaista, että sen tuloksena voi myöhemmässä vaiheessa olla tietokoneohjelma.

Ideat ja periaatteet, jotka sisältyvät ohjelman eri osiin, rajapintoihin sisältyvät ideat ja periaatteet mukaan lukien, eivät saa direktiivin mukaista tekijänoikeudellista suojaa. Tämän tekijänoikeudellisen periaatteen mukaisesti siinä laajuudessa kuin logiikka, algoritmit ja ohjelmointikieliset sisältävät ideoita ja periaatteita, nämä ideat ja periaatteet eivät saa direktiivin mukaista suojaa.

Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan tietokoneohjelmille on annettava tekijänoikeudellista suojaa Bernin yleissopimuksessa tarkoitettuina kirjallisina teoksina. Artiklan 2 kohdan mukaan suoja koskee kaikkia tietokoneohjelman eri ilmaisumuotoja. Artiklan 3 kohdan mukaan tietokoneohjelmaa suojataan, jos se on oma-

peräinen siinä merkityksessä, että se on tekijänsä henkinen luomus. Muita arviointiperusteita ei saa soveltaa arvioitaessa sitä, suojataanko ohjelmaa.

Direktiivin 4 artikla sisältää säännökset tietokoneohjelman tekijänoikeuden haltijan yksinoikeuksista. Yksinoikeudet käsittävät artiklan a)-alakohtaan mukaan tietokoneohjelman tai sen osan pysyvän tai tilapäisen toisintamisen millä tavoin ja missä muodossa tahansa.

TekijäL:n esitöiden (HE 211/1992 s. 3) mukaan on varmistettava, että arvioitaessa tietokoneohjelmien omaperäisyyttä sovelletaan samoja kriteereitä kuin muihinkin teoksiin. Tietokoneohjelman on siten oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos.

TekijäL:n esitöiden mukaan tietokoneohjelman teostason arvioinnissa kiinnitetään huomiota ensi sijassa ohjelmoijan tekemiin valintoihin tietojenkäsittelyongelman ratkaisun ohjelmallisessa toteuttamisessa (HE 161/1990 vp.). Jos tietojenkäsittelyongelmaan on olemassa ainoastaan yksi ratkaisu, johon päädytään mekaanisesti ulkoisten tekijöiden sanelemana, ei tietokoneohjelma ilmennä ohjelmoijan omaperäistä luovaa panosta eikä siten yllä teostasoon. Teostasoon eivät myöskään yllä yksinkertaiset tietokoneohjelmat, jotka koostuvat sarjasta alan ammattilaiselle lähinnä itsestään selviä toimia. Teoskynnys on siis varsin matalalla, mutta täysin triviaalit ohjelmat eivät saa suojaa.

TekijäL:n soveltamiskäytännössä tietokoneohjelman tekijänä on pidetty ohjelman toteuttamiseen tähtäävän, eri ratkaisuvaihtoehtojen harkinnan ja valinnan tehnyttä luonnollista henkilöä tai varsinaisen ohjelmointityön tehnyttä luonnollista henkilöä tai molempia. Toisella tietokoneohjelmalla generoidut tietokoneohjelmat eivät nauti tekijänoikeussuojaa.

Tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle TekijäL 40 b §:n säännöksen mukaisesti, kun kyseessä on työ- tai virkasuhteesta johtuvien työtehtävien täyttäminen. Oikeuksien siirtyminen käsittää 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet, ja se pysyy voimassa myös työ- tai virkasuhteen päätyttyä (HE 161/1990 vp.). TekijäL 40 b §:ä sovelletaan, jollei toisin ole sovittu (TekijäL 27 § 3 momentti).

Oikeuskäytäntöä tietokoneohjelman teostasosta

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisussa C-406/10 (SAS Institute) oli kysymys tietokoneohjelmien yhteentoimivuudesta. Euroopan unionin tuomioistuin totesi, että tietokoneohjelman toiminnallisuudet, ohjelmointikieli tai datatiedostomuoto eivät saa suojaa. Kyseisessä tapauksessa vastaajalla ei ollut kantajan lähdekoodia, eikä kantaja ollut kopioinut sitä.

Ratkaisussa KKO 2008:45 X Oy oli vuonna 1985 ostanut annostelu- ja rypytyslaitteen liitettäväksi karjalanpiirakoiden valmistuslinjaan. Laitteen toimintaa ohjasi siinä oleva logiikkalaitte, joka sisälsi tietokoneohjelman. Annostelu- ja rypytyslaitetta muutettiin vuonna 1995 X Oy:n toimeksiannosta ja sen toimintaa ohjaava logiikkalaitte vaihdettiin kehittyneempään malliin. Uuteen logiikkalaitteeseen asennettiin vastaajien toimesta vanhaa ohjelmaa hyväksi käyttäen valmistettu uusi ohjelma, joka sisälsi eräitä laitteen muutostyön ja uuden logiikkalaitteen edellyttämiä muutoksia.

Korkein oikeus katsoi, ettei asiassa ollut perusteita muuttaa hovioikeuden ratkaisua, jonka mukaan logiikkalaitteen tietokoneohjelma siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen oli TekijäL:ssa tarkoitettu teos. Hovioikeuden perustelujen mukaan kirjallisena todistena esitetyn asiantuntijalausannon mukaan alkuperäinen ohjelma ei ollut pelkästään tietyn ongelman mekaaninen ratkaisu.

Ottamalla huomioon myös tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä esitetyt periaatteet hovioikeus katsoi alkuperäisen tietokoneohjelman olevan TekijäL:ssa tarkoitettu teos ja totesi vastaajien tietokoneohjelman loukanneen alkuperäisen tietokoneohjelman ja sen kehitysversioiden tekijän oikeutta.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntöä

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tietokoneohjelmiin liittyviä tekijänoikeusky-symyksiä useissa lausunnoissaan.

Lausunnossa 1996:3 tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei tietokoneohjelmalla tehdyn tarjouslaskenta- ja laskutusohjelmasonovelluksen osa ollut riittävän omaperäinen ja itsenäinen saavuttaakseen teostason.

Lausunnossa 1997:12 tekijänoikeusneuvosto katsoi kirjalliseksi teokseksi tietokoneohjelman, joka oli toteutettu leipomotuotteiden valmistusta ohjaavan logiikkalaitteen ohjelmointikielellä ja jonka avulla sovittiin yhteen leipomotuotteiden valmistuslinjaan kuuluvien laitteiden toiminnot ja ohjattiin tuotantolinjaa. Ohjelma sisälsi 140 käskyriviä eli kuusi A4-kokoista sivua.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2003:10 oli kyse sähkön-, veden-, kaasun- ja lämmönjakelua ohjaavien tietokoneohjelmien suojasta. Ohjelmien lähdekoodien pituus vaihteli sadasta kahteensataan riviin. Tapauksessa oli kyse pienen tietojenkäsittelyongelman ratkaisusta toisistaan poikkeavissa ympäristöissä. Kukin ohjelmista oli selkeästi luovan työn tulos, joka oli vaatinut tekijältään mahdollisesti useamman päivän työpanoksen. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että sille toimitetut lähdekoodit olivat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne saivat tekijänoikeussuojaa tietokoneohjelmina TekijäL:n 1 §:n nojalla.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut tietokoneohjelman teostasoa myös lausunnoissaan 2006:12, 2006:5 ja 2005:7. Lausunnoissa tietokoneohjelmat saivat tekijänoikeussuojaa.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2008:13 tietokoneohjelmat X ja Y oli tuotettu käyttäen eri ohjelmointikieliä sekä eri ohjelmistonkehitysympäristöjä ja työkaluja. X:ssä käytetyt työkalut ja ympäristöt olivat modernimpia verrattuna Y:ssä käytettyihin. Lähdekoodeilla ei ollut suoraa tekstuaalista yhdenmukaisuutta. Ohjelmien lähdekoodeissa ei ollut myöskään suoraan havaittavissa automaattista tai mekaanista muuntamista kielestä toiseen. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että X- ja Y-tietokoneohjelmat olivat kumpikin itsenäisiä ja omaperäisiä teoksia, vaikka niillä oli samankaltaisia toiminnallisuuksia.

Avoim lähdekoodi

Avoim lähdekoodi voidaan määritellä julkisen hallinnon IT-hankintojen yleisten sopimusehtojen (JIT 2007) mukaisesti seuraavasti: ”Avoim lähdekoodi tarkoittaa ohjelmistoja, joiden käyttöä koskevat osoitteessa <http://www.opensource.org/> yksilöidyt käyttöoikeusehdot tai joiden käyttöoikeusehtoihin sisältyy vaatimus julkaista tai muuten luovuttaa lähdekoodi, jos tilaaja levittää sitä kolmansille.”

Tämän määritelmän mukaan on olennaista, että ohjelma on vapaasti levitettävissä ja välitettävissä. Ohjelmaan täytyy sisältyä lähdekoodi ja ohjelmaa levitettäessä sekä lähdekoodin että käännetyn muodon on oltava vapaasti saatavilla kohtuullisin kopiointikustannuksin. Mieluiten lähdekoodin tulee olla saatavilla internetissä ilmaiseksi. Lisenssin on myös sallittava muutosten tekeminen ja jälkiperäisten teosten luominen. Jälkiperäisten teosten jakelu pitää sallia samoilla lisenssiehdoilla kuin alkuperäisteosten.

Avoimen lähdekoodin lisensointimalli perustuu tekijänoikeuden hyödyntämiseen. Tekijänoikeuden haltija pidättää tekijänoikeuden itsellään ja käyttää tekijänoikeuttaan vastavuoroisuusvelvollisuuksien aikaansaamiseen. Vastavuoroisuusvelvoitteita (reciprocity) voidaan kutsua myös copyleft-ehdoiksi, lisenssin periytyvyydeksi, kontaminaatioksi, virusvaikutukseksi (viral effect) tai pysyvyydeksi (persistence, share alike). Termi ”vastavuoroisuusvelvoite” kuvaa parhaiten lisenssin saajan ja lisenssin antajan välistä oikeussuhdetta. Termi ”copyleft” toisaalta tuo hyvin ilmi tekijänoikeuden merkityksen avoimen lähdekoodin lisensointikonstruktiossa. (Ks. lähemmin Rosen: Open Source Licensing: Software Freedom and Intellectual Property Law, 2004, s. 105–106.) Virusvaikutukseen puolestaan liittyy negatiivinen konnotaatio. Vastavuoroisuusvelvoite kuvaa myös pysyvyyttä paremmin lisenssin saajan velvollisuuksia, jotka voivat olla merkityksellisiä lisenssiehtojen sopimus-oikeudellista puolta tutkittaessa.

Avoimen lähdekoodin lisensointia voidaan luokitella useilla eri tavoilla. Jaottelupe-
rusteina voidaan käyttää lisenssien toiminnallisia eroja tai vaihtoehtoisesti histori-
allista alkuperää. (Ks. tarkemmin Välimäki: Oikeudet tietokoneohjelmistoihin,

2009, s. 203–221). Yleensä lisenssiehtoja jaotellaan toiminnallisten vastavuoroisuusvelvoitteiden mukaan. Lisenssiehdot määrittelevät toiminnallisten vastavuoroisuusvelvoitteiden laajuuden.

Niin sanotut avoimet akateemiset lisenssit eivät sisällä varsinaisia vastavuoroisuusvelvoitteita. Akateemisella lisenssillä lisensoidun ohjelmiston sisäinen käyttäminen yrityksissä ja jakelu ovat yhtä vapaita, eivätkä ne sisällä sellaisia vastavuoroisuusvelvoitteita, jotka laukeaisivat ohjelmistoa levitettäessä. Lisenssi sallii lähdekoodin avoimuuden, mutta ei vaadi tätä. Lievänä vastavuoroisuusvelvoitteena voidaan kuitenkin pitää sitä, että tekijänoikeustiedot ja käyttöehdot on näidenkin lisenssien mukaan säilytettävä jälkipäätöksissä teoksissa. Yhdysvaltalaisen Massachusetts Institute of Technologyn (MIT) kehittämä MIT-lisenssi ja Berkeleyssä kehitetty BSD-lisenssi ovat esimerkkejä akateemisista vapautta korostavista sallivista lisensseistä.

Avoimen lähdekoodin yrityslisenssit ovat yritysten juristien laatimia lisenssejä. Ne saattavat sisältää erilaisia vastavuoroisuusvelvoitteita, mutta toisaalta useat lisenssit ovat tekijänoikeuteen perustuvien vastavuoroisuusvelvoitteiden osalta akateemisten lisenssien kaltaisia. Yrityslisensseissä on usein huomioitu nimenomaisesti tilanteita, jotka akateemisissa lisensseissä on ratkaistava tulkinnan avulla. Esimerkiksi Apache-lisenssi sallii, että jälkipäätökset lisensoidaan myös muilla ehdoilla kuin alkuperäisteokset.

GPL-lisenssi sisältää voimakkaita vastavuoroisuusvelvoitteita. Vastavuoroisuusvelvoitteet edellyttävät, että muunnellun ohjelmiston on oltava vapaasti saatavilla, jos sitä jaellaan. Vastavuoroisuusvelvoitteet eivät rajoita sisäistä yrityskäyttöä, eivätkä ne edellytä muunnellun ohjelmiston levittämistä tai välittämistä, vaan ainoastaan sitä, että jos muunneltua ohjelmistoa levitetään kolmansille osapuolille, on sen oltava vapaasti saatavilla kaikille. Yleisön saataville saattamisen ja sisäisen käytön välinen rajanveto onkin tärkeä.

Oikeudenhaltija ei luovu avoimen lähdekoodin lisenssillä kaikista taloudellisista oikeuksistaan ohjelmistoon. Oikeudenhaltija pidättää tekijänoikeuden, mikä mahdollistaa lisensoinnin. Lisenssinsaajan laajaa käyttövapautta rajoitetaan useilla ehdoilla. Näiden ehtojen noudattamatta jättäminen voi johtaa tekijänoikeuden loukkaukseen.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

1. Täyttävätkö asianomistajan tuotealusta ja siitä ulossaavat tuoteversiot teostason?

Tekijänoikeusneuvosto katsoo asiantuntijalausunnon ja muun sille toimitetun materiaalin perusteella, että C:n ohjelmisto sisältää toiminnallisuuksia, joiden toteuttamiseen olisi ollut useita erilaisia ohjelmallisia ratkaisuvaihtoehtoja. Valitut ratkaisut lähdekoodissa ilmentävät lähdekoodin tekijän omaperäistä panosta. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että C:n lähdekoodi on siinä määrin omaperäistä ja it-

senäistä, että ohjelmisto saa tekijänoikeussuojaa kirjallisena teoksena TekijäL:n 1 §:n nojalla.

2. Täyttävätkö rikoksesta epäillyn tuotealusta ja siitä ulossaatavat tuoteversiot teostason?
3. Ovatko kyseessä samat tuotealustat ja siitä ulossaatavat tuoteversiot vai täysin itsenäiset teokset?
4. Onko rikoksesta epäillyn tuotealusta riippuvainen asianomistajan konkurssipesästä ostamasta tuotealustasta?
5. Onko rikoksesta epäillyn tuotealusta voitu tehdä ilman alkuperäistä, konkurssipesään kuuluvaa tuotealustaa?
7. Mikäli asianomistajan ja rikoksesta epäillyn tuotealustat ovat samanlaisia, johtuuko se siitä, että niiden osat ovat peräisin samasta lähdekoodista?
8. Onko rikoksesta epäillyn tuotealustan kehittäminen ollut mahdollista käyttämättä alkuperäistä lähdekoodia?

Tekijänoikeusneuvosto vastaa hakijan kysymyksiin 2, 3, 4, 5, 7 ja 8 yhdessä.

C:n ja SS:n ohjelmistot eivät ole täysin identtisiä. SS:n ja C:n ohjelmistot sisältävät kuitenkin suuren määrän identtistä koodia. Osittain SS:n koodi vaikuttaisi olevan huomattavasti eteenpäin kehitettyä. Jos kuitenkin tekijänoikeudellisesti suojattuja osia on suoraan kopioitu ilman C:n ohjelmistojen oikeudenhaltijoiden lupaa, voi kyseessä olla tekijänoikeuden loukkaus. Myös siltä osin kuin C:n ohjelmistojen lähdekoodia on sisällytetty muunnellussa muodossa SS:n ohjelmistoihin, voi kyseessä olla tekijänoikeuden loukkaus, paitsi siinä tapauksessa, että muuntelija on TekijäL 4 § 2 momentin mukaisesti vapaasti muuttaen saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen. Tämä on näyttökysymys, johon tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa.

Jotta kyseessä voisi olla suora kopiointi tai muunnelma C:n ohjelmistoista, on SS:n ohjelmistojen ohjelmoijien täytynyt olla tietoisia C:n ohjelmistojen lähdekoodista. Ohjelmien tiedostoissa on paljon aivan samaa koodia. Nämä yhtäläisyydet eivät ole teknisesti välttämättömiä, vaan saavutettavien toiminnallisuuksien toteuttamiseen olisi ollut useita erilaisia ohjelmallisia ratkaisuvaihtoehtoja. Näin ollen vaikuttaisikin siltä, että joko C:n ja SS:n ohjelmistot eivät ole toisistaan riippumattomia tai niihin on käytetty merkittävässä määrin kolmannen osapuolen koodia.

Tekijänoikeusneuvosto huomioi, että ohjelmat sisältävät suuren määrän identtistä tai jonkin verran muunneltua koodia. Kopiointi on näyttökysymys, joka jää tuomioistuimen arvioitavaksi.

Ohjelmistojen lähdekoodin kopioimiseen ja yleisön saataville saattamiseen tarvitaan oikeudenhaltijan suostumus. Jos näytetään toteen, että kopiointi on tapahtunut ja ilmenee, että suostumusta lähdekoodin kopioimiseksi ei ole hankittu ohjelmistojen oikeudenhaltijalta, kyseessä on tekijänoikeuden loukkaus.

Esitetyn selvityksen perusteella tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa siihen, ovatko SS:n ohjelmistojen kehittyneemmät osat siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne saisivat tekijänoikeussuojaa kirjallisina teoksina TekijäL 1 §:n nojalla.

6. Muuttaako avoin lähdekoodi teostasoa ja ovat rikoksesta epäiltyjen tuotealusta ja siitä ulossaatavat tuoteversiot riittävän omaperäisiä?

9. Mikä on avoimen lähdekoodin vaikutus taloudellisiin oikeuksiin?

10. Muuttaako avoin lähdekoodi tilannetta, että avoimeen lähdekoodiin perustuvat ohjelmistot ovat kaikkien vapaasti käytettävissä?

Tekijänoikeusneuvosto vastaa hakijan kysymyksiin 6, 9 ja 10 yhdessä.

Asiantuntijan mukaan sekä C:n että SS:n ohjelmistot sisältävät osia FFmpeg-nimisestä avoimen koodin ohjelmistosta (katso <http://ffmpeg.org/>). Samoin käytössä on jonkin verran Apache-lisenssin alaista koodia. Asiantuntija ei kuitenkaan osannut eritellä, kuinka suuri osa koodista oli avointa lähdekoodia, todennäköisesti aika pieni.

FFmpeg-ohjelmistot lisensoidaan joko GPL- tai LGPL-lisensseillä. GPL-lisenssi sisältää voimakkaita vastavuoroisuusvelvoitteita. Vastavuoroisuusvelvoitteet perustuvat taloudellisten oikeuksien hyödyntämiseen. Vastavuoroisuusvelvoitteet eivät rajoita sisäistä yrityskäyttöä, eivätkä ne edellytä muunnellun ohjelmiston levittämistä, vaan ainoastaan sitä, että jos muunneltu ohjelmisto saatetaan yleisön saataville, sen on oltava vapaasti saatavilla kaikille. Yleisön saataville saattamisen ja sisäisen käytön välinen rajanveto onkin tärkeä. Vastavuoroisuusvelvoitteet voivat siis vaikuttaa myös siten, että kyseiset ohjelmistot ovat olleet vapaasti käytettävissä, eikä kysymyksessä ole ollut tekijänoikeuslain vastainen toiminta. GNU-lähtöisen ohjelmistokirjastoja varten laaditun LGPL-lisenssin sisältämät vastavuoroisuusvelvoitteet ovat heikompia. Lisenssiehdot mahdollistavat esimerkiksi LGPL-lisensoidun komponentin liittämisen osaksi omaa kaupallista ohjelmistoa, kunhan lisenssissä tarkemmin määritellyjä ehtoja noudatetaan. Apache-lisenssin sisältämät vastavuoroisuusvelvoitteet ovat lieviä. Tekijänoikeustiedot ja käyttöehdot on säilytettävä, mutta lähdekoodin voi sisällyttää myös muilla lisenssiehdoilla lisensoitavan ohjelmistotuotteen osaksi.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että avoimen lähdekoodin lisensoinnissa oikeudenhaltija hyödyntää TekijäL 2 §:ssä säädettyjä taloudellisia oikeuksia. Taloudelliset oikeudet mahdollistavat lisensoinnin. Lisenssinsaaajan laajaa käyttövapautta rajoi-

tetaan useilla ehdoilla. Näiden ehtojen noudattamatta jättäminen voi johtaa tekijänoikeuden loukkaukanteeseen. Lisenssiehdot voivat merkitä myös sitä, ettei kyse ole loukkauksesta. Asiantuntijalausunnon perusteella vaikuttaa siltä, että muutakin kuin avointa lähdekoodia on kopioitu. Tekijänoikeusneuvosto ei voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa sopimusten tulkintaan. Vastavuoroisuusvelvoitteiden laukeaminen jää näin ollen avoimeksi kysymykseksi.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Anniina Huttunen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Mika Enäjärvi, Ritva Hanski-Pitkäkoski, Tuula Hämäläinen, Satu Kangas, Martti Kivistö, Ilmo Laevuo, Tommi Nilsson, Kirsi-Marja Okkonen, Lauri Rechardt, Anne Salomaa, Aku Toivonen ja Tiina Toivonen.